

DE FYRSTEFØDTE OG FYRSTELØSE

En queerteoretisk læsning af Cecilie Ekens *Karanagalaksen*

Cecilie Ekens anmelderroste science fiction-trilogi for unge *Karanagalaksen* (2018-2019) skildrer et mangfoldigt og komplekst univers, hvor patriarkalske og kapitalistiske systemer næsten ødelægger en hel galakses værdisæt om ligestilling, solidaritet og tryghed (Skyggebjerg). Værket skildrer alternative køn, idet fortællingen centrerer sig omkring en stærk kvindelig hovedkarakter, Saga Sølvisdatter, der succesfuldt kæmper mod en invasion af en misogyn fremmedmagt. Den tematiske tolkning peger på en optrevling af konventionelle kønsopfattelser, hvor mangfoldighed sejrer over konformitet. Men når teksten tilsyneladende opløser rigide kønskonventioner, er det så til fordel for et mangfoldigt alternativ? Med en dekonstruktiv metode og teoretisk udgangspunkt i Raewyn Connells maskulinitetsteori samt forskellige queerteoretiske blikke undersøger jeg i denne artikel tekstens kønskritiske potentiale: Bryder teksten med cisheteronormative antagelser, når den forskyder etablerede kønskonventioner?¹ Eller er beskrivelserne af køn og seksualitet (eller manglen på samme) nærmere en modificeret

---

1 Cisheteronormativitet er antagelsen og normen om, at alle er ciskønnede og heteroseksuelle (LGBT+ Danmark).

udgave af kønsbinaritet? Er der tale om en egentlig queering af køn og seksualitet eller en retorisk forstærkning af eksisterende kønshierarkier?

Inden for queerteoretiske tekster fremstilles "queer" ofte som et kritisk blik, der stiller sig i opposition til og problematiserer samfundets normalitetsregimer (f.eks. Butler, "Critically Queer" 18). Dette blik supplerer jeg i artiklen med en dekonstruktiv metode. Efter en kort præsentation af metoden indleder jeg artiklen med et udsyn til queer- og kønsforskning i børnelitteratur i Norden og en positionering af *Karanagalaksen* i Ekens forfatterskab. Efterfølgende inddrager jeg i selve analysen løbende forskellige maskulinitets- og queerteoretiske begreber, sådan at læseren kan følge begrebernes betydning for min dekonstruktion af værkets kønskonstruktioner. Afslutningsvis opsummerer jeg min undersøgelse med et samlet udsagn om *Karanagalaksens* køns- og seksualitetskonstruktioner.

EN DEKONSTRUKTIV TILGANG

I *Blindness and Insight* (1983) beskriver Paul de Man, en af dekonstruktionens hovedtænkere, hvordan det litterære sprog er både grammatisk og retorisk og derfor kan læses enten bogstaveligt eller figurativt, metaforisk eller metonymisk. Det er umuligt at afgøre, om en tekst er det ene eller det andet, men de to tolkninger kan ikke forenes (de Man 284f). Hans elev Barbara Johnson skriver, at man i den dekonstruktive læsning har blik for tekstens eget udsagn, men samtidig også for hvordan denne betydning suspenderes eller forskydes af teksten selv; altså *siger* teksten *ét* og *gør* noget andet (Johnson 32f). Læserens opgave er på den baggrund at fremhæve, hvordan teksten er i konflikt med sig selv ved at isolere dens binære systemer og omvende og forskyde dem. Den dekonstruktive læsning kan på den måde forstås som en analysestrategi, der sommetider, men ikke altid, afslører teksten som *værende* dekonstruktiv og dernæst fortsætter tekstens dekonstruktive bevægelse for at åbenbare dens iboende betydningskonflikter.

Ilyset af denne metodologiske horisont tager min dekonstruktion udgangspunkt i trilogiens to betydninger: *Hvad* den siger, og *hvordan* den siger det. Denne strategi udleder essentielt to læsninger: Først den tematiske læs-

ning, hvor jeg klarlægger værkets konstruktioner af femininitet og maskulinitet, og hvordan disse undergraver en traditionel binær kønsforståelse. Dernæst relativterer jeg denne læsning ved at betragte, hvilke forskelle der dukker op, når værket udvisker det binære modsætningsforhold mellem mand og kvinde. Uden at overskematise den dekonstruktive metode afdækker jeg altså, hvordan værket overskrider binære kønsmodsætninger, som jeg derefter forsætter med at forskyde i et aktivt samspil med teksten for mere præcist at afdække dens udsagn om køn.

En queerteoretisk litteraturlæsning kan betragtes som dekonstruktiv, fordi den suspenderer konventionelle forestillinger om forskellige køns og seksualiteters indbyrdes modsætningsforhold, f.eks. skellene mellem mænd/maskulinitet og kvinder/femininitet, samt hetero- og homoseksualitet. Dag Heedes og Mons Bissenbakkers "perverse" læsninger af dansk litteraturhistorie er eksempler på sådanne litteraturanalyser (*Begreb om begær; Det umenneskelige; Herman Bang; Hjertebrødre*).² Begge forskere indtager bl.a. Judith Butlers teori om det *performative køn*, der grundlæggende kan karakteriseres som en dekonstruktion af samfundets binære og cisheteronormative kønsforståelse.

QUEERTEORETISK BØRNELITTERATURFORSKNING

Der har ikke været forsket meget i dansk børnelitteratur i et kønsperspektiv siden 1970'erne (f.eks. Liversage og Vinterberg). Denne situation står i kontrast til de øvrige nordiske lande, hvor især svenske og finske forskere har udvist interesse for perspektivet i årtier (se Franck; Österholm; Österlund, samt norske Linhart). F.eks. blev "flickforskningen" etableret i 1980- og 1990'erne som en pendant til de britiske Girlhood Studies, anført af Angela McRobbie. Især Mia Österlund har været en vigtig bidragsyder til dette felt

---

2 Bissenbakker foreslår at anvende begrebet "pervers teori" som en fordanskning af det engelske udtryk "queer": "Den queer læser er sig bevidst, at hun 'perverterer' teksten, når hun læser den queer, og at hun således gør noget med teksten, som på en irreversibel måde sætter sit præg på den (og muligvis desuden på hende)" (28, original kursiv).

ved at undersøge, hvilke diskurser for "flickskap" børnelitteraturen gestalter, og hvorvidt disse gestaltninger kan betragtes som genrekonventioner. I flickforskningen har den empiriske interesse primært ligget på billedbogen og litteratur for unge voksne, der er blevet undersøgt fra både feministiske og postfeministiske vinkler. Internationalt set er køn også en hyppigt adresseret tematik i børnelitteraturforskningen, omend queerteoretiske læsninger er en forholdsvis ny tendens (Flanagan, "Gender Studies" 37). Inden for queerteoretiske læsninger af børnelitteratur er australske Victoria Flanagan en hovedfigur, idet hun bl.a. har beskæftiget sig med crossdressing i børnelitteratur i afhandlingen *Into the Closet* (2007). Amerikanske Kenneth Kidd har ligeledes spillet en fremtrædende rolle ved at formulere begrebet *boyology*, der beskriver drengebørns oplevelser, identiteter og kulturelle repræsentation. Han har også redigeret flere udgivelser i krydsfeltet mellem queerteori og børnelitteratur (f.eks. Abate og Kidd; Kidd og Mason). Trods den internationale interesse mangler der queerteoretiske analyser af børnelitteratur i Danmark. Denne artikel bidrager til forskningen ved at præsentere sådan en analyse af *Karanagalaksen*.

Karanagalaksen er del af en voksende tendens i børnelitteraturen til at beskæftige sig med queerpersoner og sætte spørgsmålstegn ved binære kønsroller og konventionelle familiekonstruktioner (Christensen og Österlund 113). Trilogien lægger sig tematisk set i forlængelse af Ekens øvrige forfatterskab, idet det eventyrlige og fantastiske er toneangivende på tværs af de genrer, hun skriver indenfor, lige fra billedbøger rettet mod småbørn til science fiction for teenagere. Det tredje bind i *Karanagalaksen* udkom i 2019, og værket er altså en af Ekens nyeste bogprojekter. *Karanagalaksen* trækker paralleller til det tidlige forfatterskab, der begyndte i 1993 med debutromanen *Troldmandens søn*. Hovedkarakteren Saga deler f.eks. karaktertræk med hovedkarakteren Sikka i *Sikkas Fortælling* (1997). Ligesom Saga vælger Sikka at gøre oprør mod en overmagt, der har forårsaget et familiemedlems død, samtidig med at hun skal håndtere: "de forandringer, der opstår i et menneske i forbindelse med overgangen fra barn til voksen" (Jensen og Hizner).

Karanagalaksen består af tre bind, der tager sig ud som logbøger skrevet af forskellige aktører. *Log I: Styrke* (2018) er optegnelser skrevet

af trilogiens hovedkarakter den ca. 17-årige Saga Sølvisdatter. *Log II: Til-lid* (2018) fortælles af en mikroskopisk og usynlig bioteknisk enhed, der beretter Sagas historie til en tredjepart. *Log III: Forbund* (2019) splitter fortællerrollen mellem flere aktører fra tre forskellige planeter. Trilogiens grundfortælling følger Sagas succesfulde kamp mod Fyrst Almaz, hersker af planeten Kamenia, og hans invasion af Forbundet, en interplanetarisk sammenslutning bestående af galaksens 193 planeter (svarende til antallet af suveræne stater i verden).

MASKULINITETSKONSTRUKTIONER PÅ PATRIARKATPLANETEN

Den australske sociolog og maskulinitetsforsker Connell har udviklet en typologi over forskellige maskuliniteter, som er interessant for en læsning af *Karanagalaksen*, fordi der på invasionsplaneten Kamenia findes et væld af maskuliniteter. Connell betragter ikke maskulinitet som et naturgivent fænomen, men som en social konstruktion, der varierer historisk og kulturelt. Der findes derfor flere maskuliniteter blandt biologiske mænd. Connell er især kendt for begrebet *hegemonisk maskulinitet*, som kort fortalt beskriver de maskuline kønspraksisser, der understøtter patriarkatets opretholdelse (77). Det vil bl. a. sige, at en form for maskulinitet privilegeres, mens andre maskulinitetsformer, som ikke understøtter patriarkatet, og femininiteter marginaliseres.

Kamenia er i modsætning til de øvrige planeter i *Karanagalaksen* et rendyrket patriarkat. Her er magten centraliseret omkring de kamenianske fyrster, som besidder alle de karaktertræk, der ifølge Connell kendetegner nutidige konstruktioner af hegemonisk maskulinitet: Heteroseksualitet, stoicisme, mod, succes, konkurrencementalitet, aggression og vold, som undertrykker bestemte grupper, heriblandt kvinder. Netop vold mod kvinder finder på Kamenia sted på strukturelt niveau og har grobund i en kønsforståelse, som er absolut binær, cisnormativ og misogyn. Som det hedder i Ekens trilogi: "[d]er findes ikke særlig mange kvinder på Kamenia. De kvinder, der bor i fyrstepaladserne, er enten fyrstinder eller elskerinder, og de er fra andre planeter. Alle kamenianerne er mænd" (*Log II* 16-17). Citatet peger på, at kvinder er en importvare, der optræder i to variationer: luder

eller madonna. "De tjenende kvinder", som elskerinderne også kaldes, er steriliserede kvinder fra andre planeter, der skriver kontrakt for en årrække og sendes til Kamenia for at indgå i en fyrstes harem. Det er udelukkende fyrstinden, fyrstens kone, der må bære hans børn, og hun kommer altid fra "renblodede" slægter (Eken, *Log I* 18). Hvor elskerinderne bruges til adspredelse og er et udtryk for fyrsternes status, er fyrstinden en ressource for børneavl. Dog er kvinder ikke nødvendige for, at nye generationer kan fødes på Kamenia. I undergrunden bor Dronningen, et slags organisk rumskib, der føder fuldt udviklede mænd skabt til det specifikke formål at udvinde stjernesten.³ Det er den regerende fyrste, der sætter fødslen af disse mænd i gang, og de omtales derfor som "fyrstefødte" (17). De fyrstefødte har dog ikke "Styrke", en særlig evne til at udføre forskellige undere, som kun findes hos de "kvindefødte" fyrstesønner. På Kamenia hersker altså en ubestridt faderlov, hvor kvindens reproduktive egenskaber bruges til at sikre slægtens overlevelse og planetens velstand.

Der er en udtalt klasseforskel mellem Kamenias kvindegrupper. Men hvad enten der er tale om en fyrstinde eller en elskerinde, er kvinder altid objekter, aldrig subjekter. Den samfundsposition understreges, da Saga under et besøg på Kamenia betragter: "en række malerier i forsirede rammer, der alle forestillede nøgne kvinder i forskellige stillinger. Saga kiggede kun på de første par stykker, mest af alt lod hun til at bemærke, hvordan de alle så ned eller til siden, væk fra beskueren" (Eken, *Log II* 76). Det er her manden, der er beskueren, og det er kun i hans blik, at kvinden eksisterer. Hun kan ikke være et selvstændigt væsen, for det er hans blik, der giver hende formål som et seksuelt objekt. Skønt kvinderne på Kamenia ikke bogstavelig talt er låst i lænker, er de altså frataget al fysisk agens, også gennem hæmmende påklædning (87).

Det er relativt få mænd, der legemliggør ethvert aspekt ved samfundets hegemoniske maskulinitet. Størstedelen af mænd, skriver Connell, nyder godt af de patriarkalske strukturer og deres kvindeundertrykkende effekter, men besidder en eller anden form for respekt for det andet køn og

---

3 En udtømmelig energikilde fanget i fast form og dermed galaksens mest værdifulde mineral (Eken, *Log I* 148).

afholder sig derfor fra f.eks. at begå vold mod dem. Sådanne mænd, anfører Connell, besidder en *meddelagtig maskulinitet* (79f). Fyrst Almaz' sønner, tvillingerne Illiarion og Rodion, kan læses som mænd, hvis maskulinitet er meddelagtig, fordi de legemliggør hegemoniske karaktertræk som mod, styrke og handlekraft, samtidig med at de nyder godt af privilegier som uddannelse og rigdom uden aktivt at tage del i planetens systematiske kvindeundertrykkelse. Dog besidder Illiarion visse karaktertræk, som også kan begrunde andre læsninger af hans maskulinitet.

Hegemonisk maskulinitet hensætter bl.a. andre maskuliniteter til *underordnede* positioner, skriver Connell, ved at koble dem til femininitet (78). Den logik synes også at være på spil på Kamenia, idet der her ingen respekt er for følsomhed, som patriarkatet betragter som et feminint karaktertræk og et udtryk for svaghed. Fyrsterne risikerer at skade deres egen status ved at lade den stoiske facade krakelere, f.eks. ved at knytte åbenlyst emotionelle bånd til deres elskerinder (Eken, *Log III* 303). Illiarion kan på den baggrund også læses som et eksempel på en underordnet maskulinitet, fordi han er bemærkelsesværdigt følsom sammenlignet med andre kamenianere, skønt han som de andre fyrstesønner er blevet opdraget efter planetens restriktive manddomsidealer (Eken, *Log II* 160). Bl.a. krænger Illiarion i tredje bind sin sjæl ud i private beskeder til Saga: "[j]eg ville gerne have sendt dig et godt brev, smukt som et af digtene i din bog, Saga" (Eken, *Log III* 160). Følsomheden fører sommetider til handlingslammelse hos Illiarion, hvilket hans mere initiativtagende, men også tankeløse tvillingebror påtaler: "[i]kke alt det der tænke-tænke-føle-føle-pis, du er så god til! Få hovedet ud af du-ved-hvor, og kom i gang" (372). I forhold til kønsnormerne på sin hjemplanet besidder Illiarion altså feminine træk, der problematiserer hans maskulinitet.

Foruden hegemonisk, meddelagtig og underordnet maskulinitet teoretiserer Connell også *marginaliseret* maskulinitet. Begrebet refererer til maskuliniteter i underordnede sociale klasser og blandt ikke-hvide etniciteter (Connell 80f). Kamenias fyrstefødte mænd kan læses som et eksempel på marginaliseret maskulinitet i kraft af deres klassetilhørsforhold. De fyrstefødte er som nævnt mænd, der fødes til at udvinde stjernesten, og de er på den måde bundet af deres ophav. I en kameniansk optik er mænde-

ne moderløse, fordi de ikke er produktet af en "naturlig" fødsel. Samtidig besidder de fyrstefødte typisk ensartede maskuline udseender, der som en slags kropslig uniform gør dem genkendelige for andre: "Alle forskellige og alligevel på en sær måde ens: høje, mørkhårede, lige bryn og kraftige hager, brede skuldre, stærke hænder" (Eken, *Log II* 18). Kropslig homogenitet er både en arbejds- og livsbetingelse, idet enhver skade eller kropslig skavank resulterer i omgående aflivning: "En fyrstefødt er enten sund og hel eller død" (39). Dog er det lykkedes for en gruppe af disse nytteløse fyrstesønner at undslippe døden og danne et underjordisk fællesskab kaldet "de Skjulte". De må, som navnet indikerer, leve i hemmelighed for at undgå udryddelse. Det er altså kropslige fejl eller mangler, som i dette tilfælde udstyrer de Skjulte med en marginaliseret maskulinitet, hvilket understreges semantisk ved at de tager navne som "Stump" og "Enøje" (44). Denne barske kropspolitik gælder for alle mænd på Kamenia. Også fyrsterne og deres sønner er underlagt parolen om enten at være hel og funktionel eller ingenting, fordi udeblivelsen af Styrke gør fyrstens magtposition ugyldig. Den Styrke-løse fyrstesøn Rodion frygter netop denne marginalisering: "Jeg har ingen Styrke. [...] En fyrste har Styrke. [...] jeg er nyttesløs" (Eken, *Log III* 229).

Samtidig tilsidesætter manglen på aggression de fyrstefødte fra Kamenias hegemoniske maskulinitetsnorm: "Den aggression, der ses hos almindelige mænd, findes simpelthen ikke blandt de fyrstefødte. Deres hormonspejl er helt anderledes, de kan på mange måder sammenlignes med de forskellige insekter, der bygger kolonier og i fællesskab arbejder for dens bedste" (Eken, *Log II* 36). På den baggrund er de fyrstefødte også nytteløse i en interplanetarisk krig. Derfor doper fyrst Almaz dem med en form for steroider, der fremmer muskelvækst og aggression, hvorved de bliver til krigeriske soldater med en sygelig blodtørst (Eken, *Log III* 87). Men det er netop disse toksiske karaktertræk, der er patriarkatets svageste punkt, for aggression og vold er utilregnelige egenskaber, når magtrelationen suspenderes. De fyrstefødtes reelle moder, Dronningen, er principielt en kvinde i kraft af sine reproduktive egenskaber, og hun er ligesom alle andre kvinder programmeret til at adlyde den regerende fyrst Almaz. I et autonomt oprør formår Dronningen dog at vende sig mod patriarkatet ved at udskyde hormoner, der ændrer: "molekylernes sammensætning"

og får de fyrstefødte til at angribe den fyrste, de var født til at tjene, i et selvudslettende fadermord (407f). Med andre ord møder Almaz på ironisk vis sit endeligt, fordi volden ikke længere er struktureret omkring undertrykkelsen af kvinder og "umandige" maskuliniteter.

Opsummerende kan man sige, at Connells typologi kan hjælpe med at udstille hegemonisk maskulinitet som en social konstruktion og med at kortlægge de mange maskuliniteter i Ekens trilogiunivers. Men disse konstruktioner tager ikke kun udgangspunkt i mandlige kroppe. I følgende afsnit belyser jeg via queerteoretikeren Jack Halberstam, hvordan kvindelig maskulinitet er en central tematik i *Karanagalaksens* samlede kønsudsagn. Det er dog nødvendigt med en nærmere refleksion over Connells inddragelse i en queerteoretisk analyse, inden artiklen kan beskæftige sig med trilogiens alternative maskuliniteter.

KRITISK MASKULINITETSFORSKNING OG QUEERTEORI

Connell er en central figur inden for kritiske maskulinitetsstudier, som har visse berøringsflader med queerteori. Men der er tale om to retninger inden for kønsforskningen, som på forskellig vis udfordrer konventionelle kønsopfattelser. Kritiske maskulinitetsstudier beskæftiger sig hovedsageligt med maskulinitetsnormer, og hvordan den sociale konstruktion af disse har negativ betydning for både mænd og kvinder (Hearn 62; Lykke 119). Til sammenligning interesserer queerteori sig for bredere normalitetsregimer, hvor maskulinitet ganske vist er et element, men langt fra det primære analytiske genstandsfelt (Butler, "Critically Queer" 19f). Jeg kombinerer Connells maskulinitetsteori med et queerteoretisk perspektiv med det argument, at ved at beskrive maskuliniteter som relationelle fænomener tilgår Connell køn som en kulturel konstruktion, hvor det kritiske potentiale ligger i afvisningen af traditionel kønsessentialisme. I den forstand er Connells arbejde foreneligt med queerteori. Halberstams teoretisering af kvindelig maskulinitet peger på denne synergi mellem kritiske maskulinitetsstudier og queerteori. Dog kritiserer Halberstam maskulinitetsforskningen for at operere med en dualistisk kønstænkning, der knytter maskulinitet entydigt til mandlige kroppe og femininitet til kvindelige kroppe, sådan at det bliver

umuligt at forestille sig maskulinitet blandt kvinder (3). Ifølge Halberstam kan maskulinitet dog godt forekomme blandt kvinder og dermed synliggøre nonbinære kønsudtryk og -identiteter. Connells maskulinitetsteori har derfor berøringsflader med queerteori, men som helhed deler kritiske maskulinitetsstudier ikke nødvendigvis queerteoris bestræbelser på at problematisere dualistiske kønsforståelser.

KVINDELIG MASKULINITET

I forlængelse af Butlers performativitetsteori udforsker Halberstam i *Female Masculinity* (1998) maskulinitet som en social konstruktion, der ikke nødvendigvis udspringer af mandekroppen. Ifølge Halberstam er den dominerende definition af mandlig maskulinitet ikke-performativ: Den er noget autentisk, naturligt, noget der "bare er" (234). Hvis maskulinitet skal analyseres som social konstruktion, kan man derfor med fordel rette sit blik mod kroppe, hvor den maskuline produktion ikke forstås som "naturlig". Derfor er kvindelig maskulinitet et oplagt sted at studere konstruktionen af moderne maskulinitet. Halberstam beskæftiger sig specifikt med maskulinitet hos queerseksuelle personer og undgår at inddrage heteroseksuelle kvinder i sit studie. Hans begrundelse herfor er bl.a. at give analytisk plads til ikke-normative subjekter, som ikke besidder de samme privilegier som heteroseksuelle. Dog medgiver han, at kvindelig maskulinitet hos heteroseksuelle subjekter fortjener analytisk opmærksomhed. Sandsynligvis kan man her finde et væld af historier, der er blevet begravet i homofobiske antagelser om maskuline kvinders lesbiske natur (58).

I sin introduktion af begrebet *kvindelig maskulinitet* betoner Halberstam, at der findes mange forskellige kvindelige maskuliniteter, som ikke bør læses som imitationer af heteroseksuelle mænds maskuliniteter. De udgør maskuliniteter i egen ret. Denne pointe kan også læses som en central tematik i *Karanagalaksen*, der stiller fortællingens protagonist Saga og hendes hjemplanet i skærende kontrast til den patriarkalske invasionsmagt; Kamenias kønsnormer.

Saga er fra Hvidø, som er en af de mindste og yderste planeter i galaksen. Planeten er tilsyneladende inspireret af Norden, der på samme

måde er formet af isolation og naturens mægtige kræfter. Desuden er det et pacifistisk og tillidsfuldt samfund, hvilket sættes på spidsen, da planeten invaderes af Kamenia stort set uden modstand (Eken, *Log I* 25). Hvidøy er et ligestillet samfund, hvor mænd og kvinder kan besidde de samme erhverv, og hvor handlingsregulerende kønsnormer tilsyneladende ikke findes. Eksempelvis: "lærer [alle] at slås, også piger" (107). I planetens bryderturneringer konkurreres der på tværs af køn, og kvinden Kraka Baldursdottir fremhæves som en af de bedste udøvere: "berygtet for at have brækket armen på mere end en af de unge mænd" (109). I det hele taget besidder kvinderne fra Hvidøy klare fysiske færdigheder, der uproblematisk kan udvikles til handling. I slutningen af *Log III* sker det, da den interplanetariske invasionskrig reduceres til et fysisk opgør mellem Saga og den ondsindede fyrst Almaz:

Ganske, ganske kort fornemmede jeg [Zakarias] en tøven hos fyrsten. Så for han frem mod Saga. Hans hænder søgte hendes hals, som om han ville prøve at kvæle hende, men Saga trådte lidt tilbage, dukkede sig og undveg uden den mindste anstrengelse. Samtidig gav hun ham et puf, der sendte ham tumlende hen langs podiet. Så løftede hun armene, knyttede hænderne løst og var klar til at imødegå endnu et angreb. (392)⁴

I denne kampscene besidder Saga en fysisk koordinationsevne, der overvinder Almaz' antageligvis større råstyrke. Teknik overgår statur, så Saga afsluttende er fyrsten fysisk overlegen.

Dertil besidder Saga større Styrke, hvilket gør hende til en særlig stor trussel mod Kamenia og det patriarkalske system. Styrke giver umiddelbart associationer til *mandlig* potens, men rækker på tværs af køn: Der er sandsynligvis en feministisk pointe i, at Karanagalaksens kvinder kan besidde Styrke, og det er også dem, der udøver de mest spektakulære undere. Ikke mindst formår Saga bogstavelig talt at afvæbne patriarkatet i fortællingens klimaks ved at overophede våbnene hos den kamenianske hær med et under: "Ingen kunne skyde, ingen tænkte på at skyde. På få øjeblikke havde Saga afvæbnet samtlige kamenianere" (392). Med sin overlegne Styrke må

---

4 Zakarias er et observant og højtbevaget drengebarn, som er en ud af flere fortællere i trilogiens tredje bind.

Saga altså i en kameniansk optik vurderes at være mere potent end den ledende fyrste.

Udseendemæssigt afviger Saga utvivlsomt fra de feminine normer på Kamenia. Dog dedikerer trilogien ikke meget plads til at beskrive Hvidøykvindernes fremtoning, foruden deres altid praktiske påklædning for at imødegå elementernes rasen og kunne være fysisk aktive. Men netop i kraft af deres kropslige handlekraft og relative styrke kan læseren antage et vist muskuløst og butch kropsudtryk hos Saga og de øvrige kvinder på Hvidøy.

Den kvindelige maskulinitet, som Halberstam teoretiserer, opbygges mest af alt via Sagas psykologiske og adfærdsmæssige karakteristika. I takt med at Sagas kamp mod fyrst Almaz skrider fremad gennem seriens tre bøger, kultiverer hun i stigende grad konventionelle maskuline dyder i form af mod, lederegenskaber og stoicisme. Saga reflekterer selv over denne udvikling i seriens sidste bind: "jeg [bliver] heltinden i en historie, og sådan følte jeg mig slet ikke. Jeg var bare Saga, der desperat forsøgte at overleve mødet med [Kamenias] barske planet og havde aldrig klaret det alene" (290). Hendes psykologiske maskulinitet fremstår i dette citat autentisk, i og med at den ikke er performativ, men opleves af Saga som noget instinktivt og iboende, som blev fremprovokeret af kampen mod en patriarkalsk planet. På den måde viser Saga, at maskulinitet ikke behøver være knyttet til den biologiske mandekrop.

GENKENDELIGHED I DEN HETEROSEKSUELLE MATRICE

Fyrst Almaz' tvillingsønner falder begge for kvinder fra Hvidøy: Illiarion for Saga, hvilket udgør trilogiens romantiske B-plot, og Rodion for den bidske Fenja Gislisdatter. Det får Illiarion til at spørge i en besked til Saga: "Hvad er det I kvinder fra Hvidøy kan?" (Eken, *Log III* 232). Spørgsmålet burde egentlig omformuleres, for det drejer sig nærmere om, hvad de *ikke* kan. Både Saga og Fenja falder uden for Kamenias feminine idealer: De er ikke underdanige, bevægelseshæmmede, bortvendte, svage, uselvstændige, behagende, handlingslammede og i den grad ikke underlagte det mandlige blik. Saga ser endda decideret forkert ud i kameniansk kvindetøj: "Hendes påklædning virkede helt forkert i denne sammenhæng, skabt som den var

til en verden med små stole og konsolborde med blomsteropsatser" (Eken, *Log II* 197). Egentlig har Illiarion tidligere besvaret sit eget spørgsmål, da han i en meddelelse til Saga reflekterer over hendes alt andet end underdanige svar på fyrst Almaz' påbud om at trolove sig med Rodion i *Log I*:

"Tak for tilbuddet, men jeg har ingen ønsker om at gifte mig med din søn eller nogen som helst anden". Du sagde ham imod, bare sådan. Uden omskrivelser eller overvejelser. De ord åbnede til en helt anden verden. Noget, jeg ikke havde anet, jeg længtes så dybt efter. (Eken, *Log III* 148)

Citatet vidner om, at det er manglen på femininitet, som fascinerer de to brødre. Især Fenja tager sig maskulin ud, og det er hendes arrigskab, der tiltrækker Rodion: "Jeg har aldrig oplevet en pige som Fenja – så gal og hadefuld. Hver gang hun svarer [Rodion], ligner hun en, der har lyst til at flå hovedet af ham" (219). Det er altså Hvidøy-kvindernes maskulinitet, som tiltrækker fyrstesønnerne. Det rejser et spørgsmål om, hvilken betydning dette begær har for romanfigurernes kønskonstruktioner? For at belyse dette spørgsmål kan man vende sig mod Butlers kønsteori.

I *Gender Trouble* (1990) anvender Butler performativitetetsbegrebet fra J.L. Austins talehandlingsteori (1962) til at argumentere for, at køn er en social konstruktion uden nogen forudskikket kausalitet mellem individets indre kønsidentitet og ydre kønsudtryk (90). Ligesom et performativ skaber talehandlingen, skaber ydre kønspraksisser i Butlers optik den indre kønsidentitet, i første omgang når barnet tildeles et køn ved fødslen. Barnet interPELLERES af en talehandling, f.eks. "det er en pige!", og reproducerer efterfølgende denne udefrakommende kønsidentitet ved at opføre sig "piget", det vil sige citere samfundets feminine kønsnormer. Ifølge Butler formes ethvert subjekt inden for rammerne af en *heteroseksuel matrice*, et normsystem, der stipulerer, at den mandlige og kvindelige krop skal antage en henholdsvis maskulin og feminin kønsrolle samt begære sin modsætning (58). I det perspektiv hænger køn tæt sammen med obligatorisk heteroseksualitet, fordi det heteroseksuelle begær er med til at konstituere kønnene i forhold til hinanden. Butler betoner, at kønshandlinger, der fejlciterer den heteroseksuelle matrices normer, kan gestalte subjekter som ugenkendelige, fordi de skaber kønsballade (Bissenbakker 20f). Men i citeringspraksissen

ligger også et potentiale til forandring, fordi forfejlede normgentagelser kan undergrave eller pervertere den etablerede kønsmagtsordning (Butler, *Gender Trouble* 185, 192). Hermed påstår Butler ikke, at køn blot kan forandres gennem en enkelt handling eller viljesakt (*Bodies That Matter* 95). Pointen er snarere, at køn altid indgår i definitionen af, hvad det vil sige at være et "rigtigt" menneske. Som en social konstruktion kan samfundets kønsordninger dog overskrides gennem subversive fejlцитeringer.

I en butlersk optik laver Saga og Fenja på den ene side kønsballade via deres maskuline væren og optræden. På den anden side stabiliserer kvindernes heteroseksuelle begær dem som genkendelige subjekter. De to romanfigurer er på den måde privilegerede i forhold til Halberstams udlægning af kvindelig maskulinitet, idet maskuline queerseksuelle kvinder hele tiden risikerer at miste deres genkendelighed som mennesker. Spørgsmålet er derfor, om det er rimeligt at anvende begrebet på to heteroseksuelle karakterer. Selvom Halberstam reserverer sit begreb til queerseksuelle kvinder, kan begrebet synliggøre den komplekse produktion af moderne maskulinitet, der finder sted hos Saga og Fenja. Med Halberstams idé om kvindelig maskulinitet bliver det muligt at pege på, hvordan de kvindelige romanfigurers kønsudtryk er distinkte og altså ikke en imitation af Karanagalaksens mandlige maskuliniteter. Saga og Fenja er mere overbevisende og autentiske i deres maskuline udtryk end deres mandlige modstykker. Betydningen af kvindernes seksuelle orientering er dog vigtig at fastholde. Romanuniversets accept af Hvidøy-kvindernes maskulinitet i en biologisk kvindekrop kan i Butlers perspektiv siges at blive mulig gennem deres heteroseksualitet, det at de citerer den heteroseksuelle matrices seksualitetsnormer.

Anderledes ser det ud for Sagas og Fenjas mandlige partnere. Jeg argumenterer som sagt for, at de to kvinder er tiltrækkende for Illiarion og Rodion i det omfang, at de er maskuline. Hvis denne maskulinitet tages alvorligt som målet for Illiarion og Rodions begær, ligger der muligvis visse homoerotiske potentialer under tekstens heteroseksuelle overfladeniveau. I en sådan læsning brydes den heteroseksuelle matrices logikker indirekte ved, at fyrstebrødrene begærer maskuline kvaliteter. På den måde mister de to mænd i virkeligheden en hel del status i Kamenias patriarkalske system, fordi systemet er grundlæggende heteronormativt. Det kan læses som en

faktor, der motiverer de to brødre til at alliere sig med deres kvindelige partnere og gøre oprør mod deres far og patriarkatet. Romanens mangel på eksplicite beskrivelser af seksualitet understøtter dog ikke helt denne tolkning. Det vil jeg nu synliggøre ved at inddrage Gayle Rubin og Michael Warner i min analytiske læsning.

DET SEKSUELLE VÆRDIHIERARKI: MÆND, KVINDER OG DET TREDJE KØN

Seksualitet og køn er nært forbundne fænomener i queerteori, men de hverken kan eller skal betragtes som synonyme. Det beskriver Rubin i det proto-queerteoretiske essay "Thinking Sex" (1984). Med udgangspunkt i Foucaults seksualitetshistorie taler Rubin imod seksuel essentialisme, hvor sex forstås som en naturlig drift, der transcenderer mennesker, tid og sted. Hun tænker i stedet for seksualitet som et menneskeskabt kulturprodukt. F.eks. var det først i det 19. århundrede, at en homoseksuel identitet opstod i Vesten (284). I lighed med race og køn kan seksualitet ifølge Rubin kun tilgås politisk, hvis den anerkendes som en social konstruktion frem for et biologisk faktum (277). I moderne vestlige samfund reguleres seksualitet gennem religiøse, politiske, psykiatriske og populærkulturelle diskurser. I disse systemer, betoner Rubin, defineres seksualitet ud fra et modsætningsforhold mellem godt/normalt/naturligt og dårligt/unormalt/unaturligt. Ifølge Rubin forstås "god sex" typisk som heteroseksuel, ægteskabelig, monogam, forplantningsdygtig og ikke-kommerciel, mens "dårlig sex" omvendt er homoseksuel, uægteskabelig, promiskuøs, ikke-forplantningsdygtig og kommerciel (280ff). Det seksuelle hierarki udpensler på den måde klare grænser for acceptabel erotisk adfærd, grænser hvorfra sex legitimeres og stigmatiseres.

Karanagalaksens seksuelle hierarki nødvendiggør en yderligere dekonstruktion af Kamenias maskulinitetskonstruktioner, ikke mindst i forhold til de fyrstefødte arbejdere. Værkets beskrivelse af de fyrstefødtes kønsudtryk og seksualitet ser således ud:

På denne planet har de tre køn – mænd, kvinder (som altid er født på andre planeter end Kamenia) og så de neutrale fyrstefødte: De er mænd af udseende, men har ingen anden drift end den at tjene til fællesskabet. (Eken, *Log II* 9)

Denne beskrivelse er lavet af den mikroskopiske enhed, der spionerer på Saga i *Log II*, og som har fået til opgave neutralt at observere begivenhedernes gang (7). Jeg tolkede tidligere de fyrstefødte som eksempler på marginaliseret maskulinitet, men når læsningen rettes mod citatet, træder et andet aspekt i forgrunden. Bemærk at citatet ikke fratager de fyrstefødte deres ciskøn: De er mænd, hvad der i denne forbindelse vil sige maskuline af udseende. Dertil er de også, som analysen ovenfor viste, maskuline mænd i optræden og adfærd, om end pacifistiske og derfor afvigende fra den hegemoniske maskulinitet på Kamenia. Ligeledes tiltales de fyrstefødte udelukkende med maskuline pronominer. Alle disse forhold fører til, at citatet fremstår noget selvmodsigende. For hvorfor beskrive de fyrstefødte som "neutrale" og tildele dem en tredje kønskategori ved siden af "rigtige" mænd og kvinder? Svaret synes at være de fyrstefødtes mangel på kønsdrift. Deres kategori defineres ved fraværet af seksualitet. Det betyder også, at de to øvrige køn, mænd og kvinder, nødvendigvis må antages at besidde et seksuelt begær. Denne konklusion understøttes af flere forhold i teksten. Undervejs i trilogien indtræder flere fyrstefødte i det primære persongalleri, bl.a. livvagten Borisov, Enøje og Stump, men ingen af dem indgår i romantiske eller seksuelle relationer. Det gør *alle* andre til gengæld, om det så er som nyforelskede, gifte par eller i form af konkubinerelationer. Samtidig indeholder værket ingen eksplicitte beskrivelser af homoseksuelle relationer eller homoerotisk begær på nogen af Karanagalaksens 193 planeter. Galaksens udgangspunktet for sex og romantik synes derfor eksklusivt at være det heteroseksuelle begær mellem mænd og kvinder. Derved er det heteroseksualitet, der positionerer kønnene i forhold til hinanden med varierende magtdynamikker. Man kan her sige, at de fyrstefødtes mangel på seksualitet er med til at understøtte deres lave klasseposition og marginaliserede maskulinitet. Deres manglende seksualitet placerer dem tydeligvis nederst i Kamenias sociale hierarki.

Tilsyneladende er romanens kønskonstruktioner udpræget *heteronormative*. Dette begreb blev introduceret af Warner i introduktionen til *Fear of a Queer Planet* (1993). Det dækker kort fortalt over, hvordan heteroseksuelle identiteter og praksisser normaliseres som noget naturgivent, mens andre seksualiteter marginaliseres. Ifølge Warner kan den heteroseksuelle norm

afvæbnes ved at gestalte andre seksualiteter og køn som fuldt ud ligeværdige, og altså ikke som afvigende, mistænkelige, syge og problematiske (*Fear* xxvi). Homoseksualitet er ikke synligt i Karanagalaksens seksuelle værdihierarki, og grænsen for acceptabel erotisk adfærd synes i stedet for at angå forholdet mellem fyrsternes reproduktive ægteskaber og golde haremmer, i hvert fald på planeten Kamenia. Det er i den sammenhæng klart, at ægteskaberne har en højere værdi end haremsrelationerne. På den baggrund synes værket i Rubins perspektiv at gentage en forestilling om "god sex" som noget, der inkluderer heteroseksualitet, monogami, ægteskab og forplantning. En vigtig konsekvens heraf er, at heteroseksualitet stabiliserer relationen mellem kønnene: Selvom femininitet i *Karanagalaksen* ikke nødvendigvis udtrykker kvindelighed, og maskulinitet ikke udtrykker mandlighed, låses kategorierne "mand" og "kvinde" kontinuerligt fast i en binær relation. Trilogien understreger afslutningsvis denne logik, idet den i en epilog normaliserer Sagas og Illiarions kønsoverskridende karakterer ved at lade dem indgå i et ægteskab med hinanden, hvor de får børn, sådan at de tydeligt kommer inden for heteronormativitetens og den heteroseksuelle matrices rammer.⁵ Denne tolkning bygger i udgangspunktet på en betragtning af romanfigurernes biologiske køn. Som tidligere fremført er mere "perverse" læsninger af parrets seksualitet også mulig.

FORELØBIGE TAKSONOMIER

Som et alternativ til den hegemoniske opfattelse af køn som et binært fænomen argumenterer Halberstam for vigtigheden af at udvikle *foreløbige taksonomier* (nonce taxonomies) (8, 41). Begrebet omfatter udarbejdelsen af et nuanceret og genstandssensitivt kønsvokabularium, som ikke kan reduceres til de brede binære kategorier mænd/maskulinitet og kvinder/

---

5 Kritikker af queerpersoners normalisering gennem heteronormative institutioner og logikker har været en central del af queerteoretisk tænkning siden slutningen af 1990'erne. Et godt eksempel er Warners bog *The Trouble with Normal* (1999), hvori han bruger Rubins skematisering af det seksuelle værdihierarki til at kritisere homoseksuelles kamp for ægteskaber for at være ekskluderende, marginaliserende og stigmatiserende over for homoseksuelle, som ikke ønsker en heteronormativ livsstil.

femininitet (153). Halberstam begrebsliggør således flere former for kvindelig maskulinitet, f.eks. butch-lesbiske og androgyne kvinder, med en forhåbning om at udvikle en ny taksonomi, der undgår kønsessentialisme. En alternativ og mere rummelig kønsforståelse handler på den måde om at specificere snarere end at inkludere: "Der er transseksuelle, og vi er ikke alle transseksuelle; køn er ikke flydende, og kønsvarians er ikke den samme, hvor end vi finder den. Specificitet er alt" (Halberstam 173).⁶ At begrebsliggøre kvindelige maskuliniteter drejer sig således om at skabe nye foreløbige kategoriseringer, som hele tiden kan redigeres og omformes, sådan at de forbliver sensible over for nye kønsidentiteter og -udtryk. Behovet for en sådan foreløbig kategorisering kan fremlæses af *Karanagalaksens* bestræbelse på at inkludere alternative kønsidentiteter.

Karanagalaksens miljø- og personbeskrivelser samt hovedkonflikt beskriver maskulinitet og femininitet som vilkårlige konstruktioner i den forstand, at det binære modsætningsforhold mellem mand/maskulinitet og kvinde/femininitet umiddelbart sløres. Men når femininitet og maskulinitet ikke længere er udslagsgivende for binære definitioner af køn, træder en ny forskel frem: seksualitet. Som jeg argumenterede for i forrige afsnit, viser teksten, at fyrstefødte hverken er mænd eller kvinder, fordi de ikke har nogen kønsdrift. Hvis vi vender tilbage til Butlers idé om den heteroseksuelle matrices regulering af kulturel genkendelighed, kan man sige, at de fyrstefødte bliver uigenkendelige som mennesker, fordi de ikke citerer matrixens normative køns- og seksualitetslogikker. De mangler den seksualitet, som er en uundværlig komponent i enhver moderne definition af det menneskelige og dets karakteristika. Alligevel viser semantikken, at de er mænd, hvilket kan fortolkes som en indirekte antagelse om, at den "neutrale" eller abstrakte menneskelige kønstilstand er udpræget mandlig. Det er en paradoksalt antagelse af flere årsager, i første omgang fordi Eken faktisk inkluderer et individ i sin fortælling, som i højere grad korresponderer med en nonbinær forståelse af et neutralt køn:

---

6 "There are transsexuals, and we are not all transsexuals; gender is not fluid, and gender variance is not the same wherever we find it. Specificity is all."

[E]n person med kort, blåt hår og en spinkel krop, der kunne tilhøre både en mand og en kvinde. Navneskiltet på bordet afslørede, at vedkommende var Annabert de Jong, som [Zakarias] regnede ud måtte være fra Theiato, der har et stort mindretal af tvekønnede. (*Log III* 125)

Dette citat peger på en ciskønsnormativ antagelse om, at et ambivalent kønsudseende nødvendigvis indebærer en ambivalent kønsidentitet, hvilket i så fald går imod værket's udsagn om køn som et mangfoldigt fænomen. Der er på den måde to modstridende holdninger på spil i teksten: Sagas maskulinitet gør hende ikke til en mand, men Annaberts ambivalens gør hende "tvekønnet". LGBT+ Danmarks online ordbog beskriver "tvekønnet" som en forældet betegnelse for interkønnede personer, altså individer født med en variation af kønskaraktistika der ikke passer til den typiske definition af han- og hunkøn, hvilket i udgangspunktet ikke har nogen tilknytning til hverken kønsidentitet eller seksuel orientering. Men hos Annabert vidner denne kønsidentitet nærmere om en normativ kønsforståelse i værket. Alene romanfigurens navn kan læses som et udtryk for en binær optik, hvor tilnærmelsesvis alternative kønsidentiteter forstås som forskellige kombinationer af mand og kvinde: Det typiske pigenavn Anna kombineres med det typiske drengenavn Bert for at afspejle en 50/50 kønsidentitet. Som tilfældet var med de fyrstefødte, er Annabert kulturelt uigenkendelig, medmindre hendes kønsudtryk forklares gennem den heteroseksuelle matrices binære logikker.

De modstridende udsagn mellem tekstens overfladeniveau og retorik peger i retning af en fortælleteknisk udfordring i undfangelsen af et queerunivers, som den verdenskendte science fiction-forfatter Ursula K. Le Guin også er stødt på. I essayet "Is Gender Necessary?" (1976) reflekterer Le Guin over science fiction-genrens kønstransformative potentiale, men må i sin revision af essayet fra 1988 erkende, at der er langt mellem potentiale og praksis i kreativ konceptualisering. Hun tager udgangspunkt i sin egen roman *The Left Hand of Darkness* (1969), hvis feministiske ambition var at skabe en kønsløs og androgyn planet fri for primærverdenens normer og konventioner, hvori en historie om bedrag og troskab kunne udspille sig (157). I det reviderede essay betragter Le Guin kun denne ambition som delvist succesfuld. På den ene side lykkedes hun med at kommentere på

patriarkatets dualistiske ontologi ved at skabe en verden, som hun i første omgang betragtede som fri for kønnede strukturer og patriarkalsk værdidualisme, altså: "problemet med udnyttelse – udnyttelse af kvinden, af de svage, af jorden" (172).⁷ På den anden side fæstnede Le Guin utilsigtet værket i sin egen verdens sproglige og kulturelle kønsopfattelser, hvilket videreførte disses iboende kønsmagtsordning. At anvende udtrykket "he" som et generisk pronomen i omtalen af de kønsløse "Gethenians" viste sig ved nærmere refleksion ikke at udfordre, men snarere cementere manden som det menneskelige neutrum: "Hvis jeg havde indset, hvordan de pronominer, jeg brugte, formede, dirigerede, styrede min egen tænkning, ville jeg måske have været 'klogere'" (170).⁸ På samme måde faldt tanken om homoseksualitet aldrig Le Guin ind i udformningen af de kønsløses seksuelle design, og sex skildres således udelukkende som en relation mellem han- og hunkønsvæsner (169).

Eken citerer Le Guin som en inspirationskilde i sit forfatterskab (Jensen og Hizner). Det viser sig tydeligt ved, at begge forfattere bestræber sig på at skildre universer i opposition til patriarkatets dualismer og systematiske undertrykkelse af mennesker og natur. Deres værker er dog ikke konsekvente i denne bestræbelser, idet de indirekte bygger deres køns- og seksualitetskonstruktioner på det eksisterende systems værdihierarkier: Det være sig i benævnelsen af hankøn som det menneskelige neutrum eller heteronormative antagelser om seksualitet.

KONKLUSION

Karanagalaksen både overskrider og respekterer den heteroseksuelle matrices logikker. På tekstens overfladeniveau defineres galaksens køn af obligatorisk heteroseksualitet. Samtidig bryder tekstens skildring af kvindelig maskulinitet med denne definition. Dermed kan teksten tolkes "perverst"

---

7 "the problem of exploitation – exploitation of the woman, of the weak, of the earth." Udtrykket "dualistisk ontologi" stammer fra Haraway.

8 "If I had realized how the pronouns I used shaped, directed, controlled my own thinking, I might have been 'cleverer'."

som en homoerotisk kærlighedsrelation mellem en mand og en maskulin kvinde. Værkets bud på at skildre alternative former for kønsidentiteter synes dog at modsige en sådan læsning. Især skildringen af Annaberts "tvekønnede" væsen kan læses som en generalisering frem for en specificering af et queerudtryk. Samtidig bekræftes en patriarkalsk kønslogik, når det neutralt menneskelige beskrives som mandligt, fortællingens feministiske sejrspot til trods. Værkets anerkendelse af Sagas og Fenjas kvindelige maskulinitet bærer umiddelbart vidnesbyrd om en mangfoldig galakse, men fejler i den forstand, at den tenderer mod at falde tilbage på konventionelle kønsopfattelser. Det forhold kan læses som en bekræftelse af Halberstams advarsel: "Alternative maskuliniteter vil i sidste ende ikke ændre eksisterende kønshierarkier i det omfang, at de ikke er feministiske, antiracistiske og queer" (173).⁹

Samtidig må man ikke forklejne *Karanagalaksens* forsøg på at undergrave eksisterende kønsnormer. Kvindernes maskulinitet bryder trods alt med den heteroseksuelle matrices logikker og skaber på den baggrund en opbyggelig og humanistisk vision om mangfoldighed. Det er en vigtig pointe i en litteraturgenre, som til trods for nyere progressive tendenser stadig er overordnet normativ i sit udtryk. Efterspørgslen på gennemgående queer børnelitteratur er ikke nem at imødekomme. Tværtimod er det en omfattende og kompleks målsætning, fordi traditionelle logikker og normer ofte forstærkes i genrekonventionens narratologi (Stephens 59). Dette benspænd understreger behovet for flere queerteoretiske læsninger af børnelitteratur (Flanagan, "Gender Studies" 37).

Samlet set må det altså konkluderes, at skønt den konventionelle forståelse af maskulinitet og femininitet er modificeret i *Karanagalaksen*, formes værkets køns- og seksualitetskonstruktioner stadig af binære logikker. Ekens værk lægger utvivlsomt op til en allegorisk tolkning af den moderne verden og dens konflikter, og min læsning bevidner en intention om at skildre en rummelig og mangfoldig kønsopfattelse. Kønskonstruktionerne er da heller ikke decideret reaktionære, men den progressivitet,

---

9 "Alternative masculinities, ultimately, will fail to change existing gender hierarchies to the extent to which they fail to be feminist, antiracist, and queer."

der slås an, følges ikke helt til dørs. Hegemonisk maskulinitet taber ganske vist den interplanetariske krig, men afsluttende er det et binært og cisheteronormativt kønsbegreb, der sejrer.

RIKKE ULVEDAHL CARLSEN, ph.d.-stipendiat ved Institut for Kultur- og Sprogvidenskaber, Syddansk Universitet. Er just blevet ansat som ph.d.-stipendiat med projektet *QUEER: Køn og seksualitet i den fantastiske fortælling i dansk børnelitteratur 2000-2023*, som forventes afsluttet i oktober 2026. Har tidligere udgivet artikler i samme genstandsfelt: "En tomboy og et følsomt drengébarn: Kønsudtrykket i Astrid Lindgrens fantastiske fortællinger" og "At skabe liv: En dekonstruktiv læsning af Mester Ester med legekulturelle refleksioner", begge publiceret i *Aktualitet - Litteratur, kultur og medier*, vol. 17, nr. 1 (2023). Den trykte artikel er en del af en pågående interesse i at tilgå børnelitteratur fra en kønskritisk og dekonstruktiv vinkel.

THE PRINCE-BORN AND PRINCE-LESS

A queer theoretical reading of Cecilie Eken's The Karana Galaxy

With a deconstructive method and theoretical starting point in Raewyn Connell's theory of masculinity as well as various queer theoretical perspectives, this article examines the gender-critical potential of Cecilie Eken's science-fiction trilogy for children *The Karana Galaxy* (2018-2019). The thematic interpretation points to an unraveling of conventional gender perceptions in which diversity triumphs over conformity. But does the text indeed break with heteronormative assumptions, or are the descriptions of gender and sexuality (or the lack thereof) more like a modified version of gender binarism? The analysis shows that *The Karana Galaxy* both transcends and respects the logics of the heterosexual matrix. At the surface level of the text, the genders in the galaxy are defined by compulsory heterosexuality. At the same time, the text's depiction of female masculinity breaks with these logics. Thus, the text can be interpreted as a homoerotic love relationship between a man and a masculine woman. However, the text's bid to portray alternative forms of gender identities seems to contradict such a reading. Overall, the article therefore concludes that although the conventional understanding of masculinity and femininity is modified in *The Karana Galaxy*, the text's constructions of gender and sexuality are still shaped by binary logics.

KEYWORDS

- DK: Queerteori; børnelitteratur; science fiction; den heteroseksuelle matrice; kvindelig maskulinitet; kritisk maskulinitetsforskning; dekonstruktion
- EN: Queer theory; children's literature; science fiction; the heterosexual matrix; female masculinity; critical masculinity studies; deconstruction

LITTERATUR

- Abate, Ann og Kenneth B. Kidd, red. *Over the Rainbow: Queer Children's and Young Adult Literature*. The University of Michigan Press, 2004.
- Austin, J. L. *How to Do Things with Words*. Oxford University Press, 1962.
- Bissenbakker, Mons. *Begreb om begær: Queeringer af nyere dansk litteratur*. Syddansk Universitetsforlag, 2005.
- Butler, Judith. *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of 'Sex'*. Routledge, 1993.
- Butler, Judith. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, 1990.
- Butler, Judith. "Critically Queer." *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies*, vol. 1, nr. 1, 1993, s. 17-32.
- Christensen, Nina og Mia Österlund. "Mangfoldige former: Aktuel nordisk børne- og ungdomslitteratur i et kønsperspektiv." *Nordisk kvindelitteraturhistorie: Over alle grænser 1990-2015*, redigeret af Anne-Marie Mai, Syddansk Universitetsforlag, 2017, s. 113-126.
- Connell, Raewyn. *Masculinities*. 2. udg., Polity Press, 2005.
- Liversage, Toni og Søren Vinterberg. *Børn, litteratur, samfundskritik: Artikler om børnelitteratur i klassesamfundet*. Munksgaard, 1975.
- de Man, Paul. *Blindness and Insight: Essays in the Rhetoric of Contemporary Criticism*. 2. udg., Routledge, 1983.
- Eken, Cecilie. *Karanagalaksen III: Forbund*. Høst, 2019.
- Eken, Cecilie. *Karanagalaksen Log I: Styrke*. Høst, 2018.
- Eken, Cecilie. *Karanagalaksen Log II: Tillid*. Høst, 2018.
- Flanagan, Victoria. "Gender studies." *The Routledge Companion to Children's Literature*, redigeret af David Rudd, Routledge, 2010, s. 26-38.
- Flanagan, Victoria. *Into the Closet: Cross-Dressing and the Gendered Body in Children's Literature and Film*. Routledge, 2007.
- Franck, Mia. *Frigjord oskuld: Heterosexuellt mognadsimperativ i svensk ungdomsroman*. Åbo Akademisk Forlag, 2009.
- Guin, Ursula K. Le. "Is Gender Necessary? Redux." *The Language of the Night: Essays on Fantasy and Science Fiction*, Harper-Collins Publishers, 1988, s. 155-172.
- Halberstam, Jack. *Female Masculinity*. Duke University Press, 1998.
- Haraway, Donna. "A Cyborg Manifesto: Science, Technology, and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century." *Socialist Review*, nr. 80, 1985, s. 65-108.
- Heede, Dag. *Det umenneskelige: Analyser af seksualitet, køn og identitet hos Karen Blixen*. Odense Universitetsforlag, 2001.

- Heede, Dag. *Herman Bang - mærkværdige læsninger: Toogfirs tableauer*. Syddansk Universitetsforlag, 2003.
- Heede, Dag. *Hjertebrødre: Krigen om H.C. Andersens seksualitet*. Syddansk Universitetsforlag, 2005.
- Hearn, Jeff. "From Hegemonic Masculinity to the Hegemony of Men." *Feminist Theory*, vol. 5, nr. 1, 2004, s. 49-72
- Jensen, Lone Birch og Charlotte Hizner. "Cecilie Eken." *forfatterweb.dk*, november 2018, <https://forfatterweb.dk/oversigt/eken00>. Tilgået d. 8. august 2023.
- Johnson, Barbara. "At undervise dekonstruktivt." *Dekonstruktion*, redigeret af Jacob Bøggild et al., Aarhus Universitetsforlag, 2004, s. 31-46.
- Kidd, Kenneth B. *Making American Boys: Boyology and the Feral Tale*. University of Minnesota Press, 2004.
- Kidd, Kenneth B. og Derrit Mason, red. *Queer as Camp: Essays on Summer, Style, and Sexuality*. Fordham University Press, 2019.
- LGBT+ Danmark. "Ordbog." *lgbt.dk*, 2023, <https://lgbt.dk/ordbog/>. Tilgået d. 12. marts 2023.
- Linhart, Silje Hernæs. *Skam og andre følelser rundt transidentitet i litteratur for barn og ungdom*. Norsk Barnebokinstitut, 2016.
- Lykke, Nina. *Kønforskning: En guide til feministisk teori, metodologi og skrift*. Samfundslitteratur, 2008.
- Rubin, Gayle. "Thinking Sex." *Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality*, redigeret af Carole S. Vance, Routledge, 1984, s. 267-319.
- Skyggebjerg, Anna Karlskov. "En bestået styrkeprøve." *Weekendavisen*, 19. december 2019, <https://www.weekendavisen.dk/2019-51/boeger/en-bestaet-styrkeproeve>. Tilgået d. 10. februar 2023.
- Stephens, John, red. *Ways of Being Male: Representing Masculinities in Children's Literature and Film*. Psychology Press, 2002.
- Warner, Michael. "Introduction." *Fear of a Queer Planet: Queer Politics and Social Theory*, redigeret af Michael Warner, University of Minnesota Press, 1993, s. vii-xxxi.
- Warner, Michael. *The Trouble with Normal: Sex, Politics, and the Ethics of Queer Life*. Harvard University Press, 1999.
- Österholm, Maria Margareta. *Ett flicklaboratorium i valda bitar: Skeva flickor i svenskspråkig prosa från 1980 till 2005*. Rosenlarv förlag, 2012.
- Österlund, Maria. *Förklädda flickor: Könsöverskridning i 1980-talets svenska ungdomsroman*. Åbo Akademis Forlag, 2005.